

Brabant kust de Kempen

Verhalend Concept Beschrijving

Werkpakket 4 – grensverhalen

31-01-2025

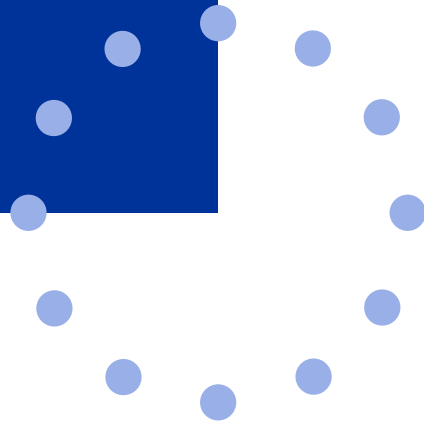
Hoog
mikken voor
de lage landen!

grensregio.eu

Inhoud

1.Introductie.....	3
2.Storytelling.....	5
3.Analyse.....	7
4.Verhalend concept	9
4.1Lost and found	10
4.2Atomen.....	11
4.2.1Atoom Sporen	11
4.2.2Atoom Verhalende Ontwikkeling.....	11
4.2.3Atoom Grensgevoel	11
5.Toetssteen.....	12
6.Drie verhaallijnen.....	14
6.1Industrialisatie	15
6.1.1Voorbeeldroute industrialisatie verhaallijn over het huidige knooppuntennetwerk	15
6.2Armoede landloperij	17
6.2.1Voorbeeldroute gevangenis museum verhaallijn over het huidige knooppuntennetwerk.....	17
6.3Oorlog / spionage.....	19
6.3.1Voorbeeldroute Oorlog en Spionage over het huidige knooppuntennetwerk	19

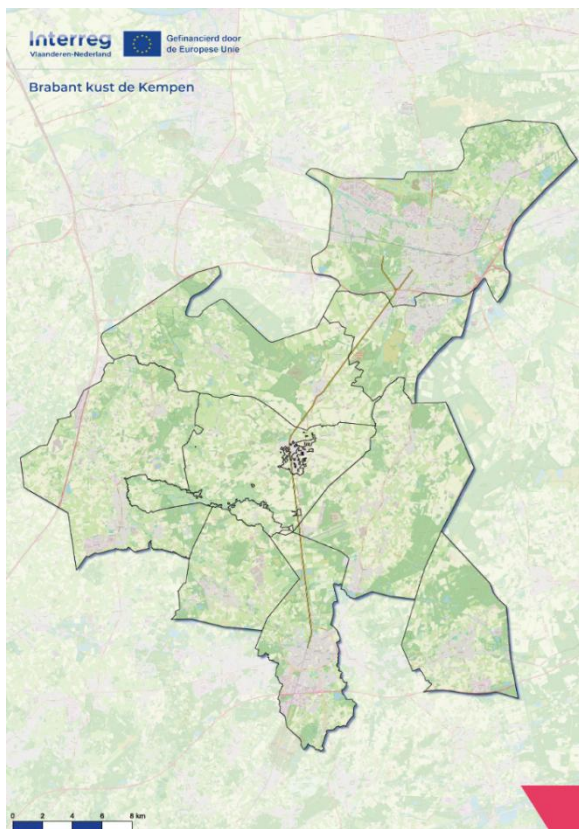
1. Introductie

De grensstreek tussen Noord-Brabant (Nederland) en de Kempen (België) rondom het Bels Lijntje heeft veel mogelijkheden voor toerisme en recreatie. Door gericht samen te werken rondom de grens kan de streek op dit gebied verder ontwikkeld worden. Dit wordt via het Interreg project Brabant kust de Kempen opgepakt.

Tijdens de partnerbijeenkomst in Breda op 10 september 2024 hebben de partners van het project met elkaar ervaren hoe het is om met verhalen te werken. Deze partnerbijeenkomst stond in het teken van verkennen van storytelling technieken en het delen hoe storytelling als tool gebruikt kan worden voor verkenning van een gebied. Het bovenstaande plaatje is het resultaat is van een warming up oefening van die dag. Doordat iedereen degene die naast hem/haar zat getekend heeft, hebben we met elkaar een kleurrijk palet gevormd. Hoewel alles er anders uit ziet is er toch ook een duidelijke overeenkomst door de duidelijke formulering van het doel en methode. Zo kunnen we ook het gebied ontwikkelen, vanuit de eigenheid van iedere plek maar wel gezamenlijk met een doel vanuit een methode. Dat doen we niet alleen met de projectpartners maar willen we breder met de hele grensregio oppakken.

Dit document gaat specifiek in op hoe storytelling als methode kan bijdragen aan een gezamenlijke versterking van de toeristische-recreatieve belevenis van het projectgebied dat zich uitstrekt van Turnhout tot Tilburg, en van Hoogstraten tot Arendonk. Het Bels Lijntje is letterlijk en figuurlijk de hoofdroute waarlangs dit gebeurt.

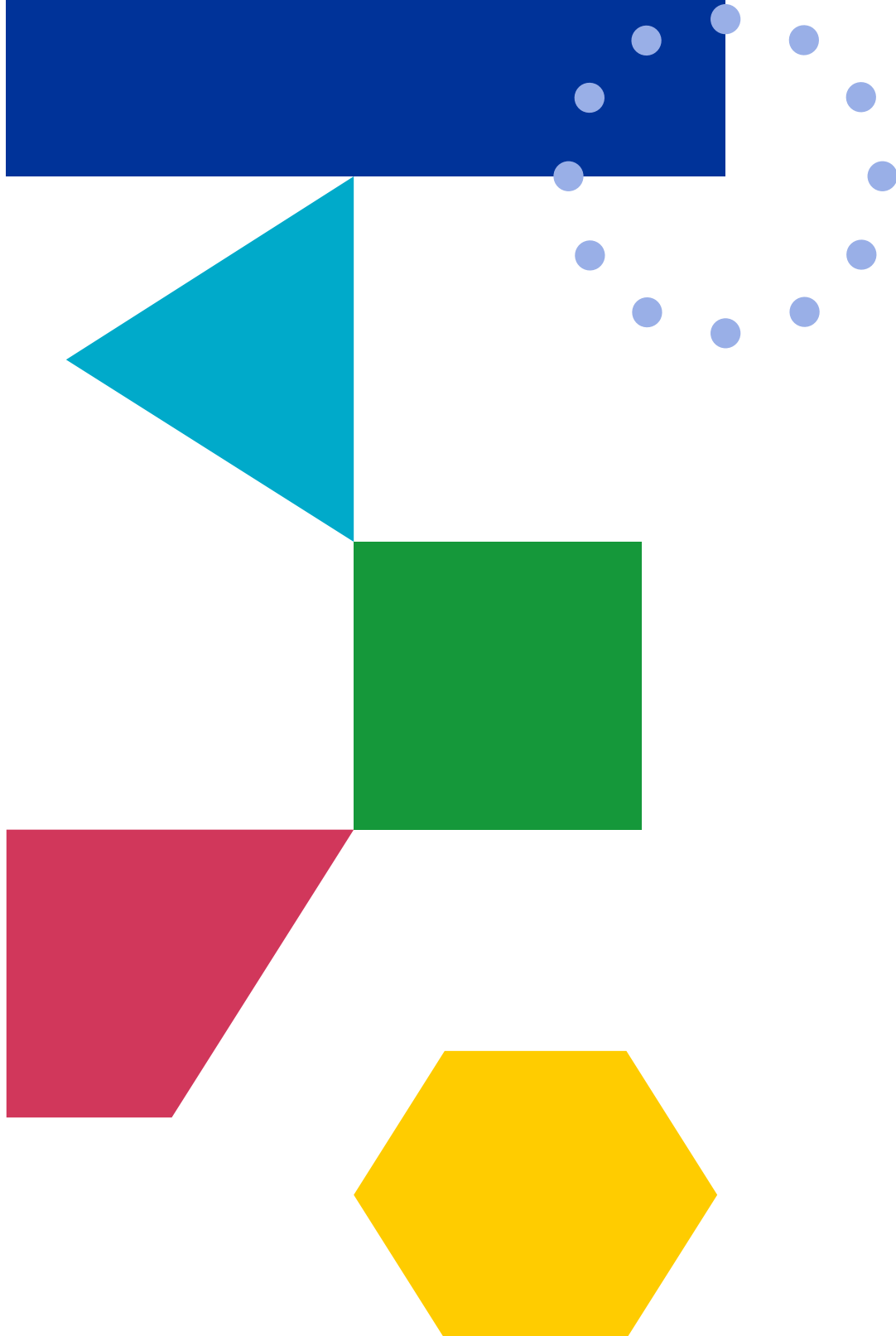
Het werkpakket van het Brabant Kust de Kempen project dat zich richt op deze verhalen is Werkpakket 4 met de volgende doelen:

- Ontwikkelen van een verhalend concept dat verhalen verbindt. Dit concept inspireert de verhalen om gezamenlijk te vertellen en ook om met bewoners en lokale ondernemers verhalen uit de regio verder passend binnen het gezamenlijk perspectief te vertellen.
- Tot leven laten komen van het verhalend concept door de verhalen die eronder hangen met innovatieve storytelling uit te dragen in het gebied.
- Het koppelen van het verhalend concept en bestaande grensverhalen aan streekproducten en arrangementen. Het gezamenlijk perspectief zorgt voor meer slagkracht in marketing en een onderling versterkend aanbod.

Dit document is de verslaglegging over met name het eerste doel van het verhalend concept.

2. Storytelling

Storytelling is het overbrengen van verhalen aan anderen. Maar wat is eigenlijk een verhaal? Wij maken een onderscheid op basis van het doel dat je als 'verteller' hebt. Als het doel is 'informer', dan is dit een 'narrative'. Hier is niks mis mee. Bepaalde bezoekers zullen heel tevreden zijn met (historische) informatie over gebeurtenissen, gebouwen, landschap, enzovoort. Maar als het doel is om mensen iets te laten beleven, dan gebruiken we vaak een 'story'. In een 'story' draait het eerder om een persoonlijk verhaal van een of meerdere mensen. In een persoon kun je je inleven, met een mens kun je meeleven. Vooral als de hoofdpersoon van het verhaal iets moet of gaat doen, dan te maken krijgt met tegenwerkende krachten, en vervolgens bepaalde keuzes moet maken om een doel toch te bereiken.

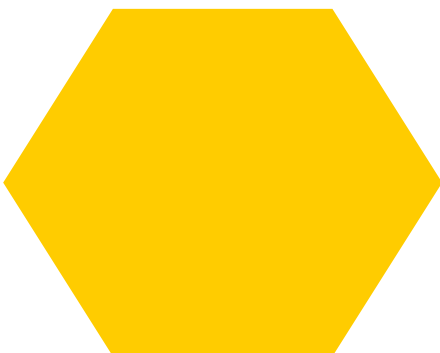
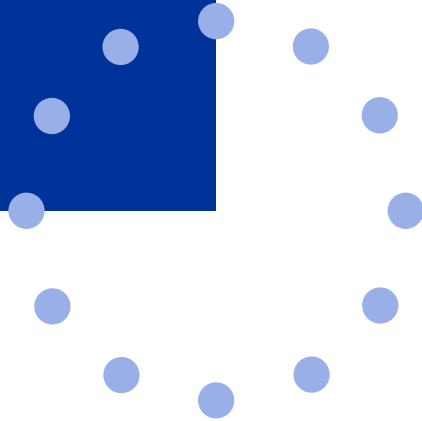
Verhalen waarbij het publiek emotioneel geraakt wordt leiden tot sterkere herinneringen. Ze vergroten tevens de kans dat mensen het verhaal - en daarmee ook de locaties waar je het verhaal kunt beleven - zullen aanbevelen aan anderen.

In de context van erfgoed en bestemmingen is het zaak verhalen in te zetten die 'eigen' zijn aan de streek. In het ideale geval zijn deze verhalen een reflectie van verleden en heden, maar zijn zij ook een kompas voor de toekomst. Dit speelt een belangrijke rol bij de keuze van waar en hoe deze verhalen beleefbaar gemaakt zullen worden. Naast beleefbaarheid voor bezoekers en recreanten is ook de herkenbaarheid of eigenaarschap onder bewoners en ondernemers van belang. Zij kunnen immers de verhalen mee uitdragen.

"Een beeld zegt meer dan 1000 woorden." Juist in een toeristisch-recreatieve context is het samenspel tussen woorden en beelden gebruikelijk voor het vertellen van verhalen. Zo kunnen bepaalde objecten, locaties, gebouwen of foto's een verhaal oproepen (impliciete storytelling) wat via geschreven of gesproken tekst (expliciete storytelling) verrijkt kan worden. Zeker bij het beleven van verhalen tijdens een buitenactiviteit/fietsroute is de aandachtspanne beperkt. Het is zaak de verhalen kort en krachtig te houden én de bezoekers te prikkelen verdere verdieping te zoeken in bijvoorbeeld musea, bezoekerscentra of via digitale media.

3. Analyse

Het projectgebied rondom het Bels Lijntje is uitgestrekt en qua toeristisch-recreatief aanbod heel divers. Via (walking) interviews, observaties en deskresearch hebben wij met een 'storytelling-bril' naar dit grensgebied gekeken. Zo hebben we inzicht verkregen in wat er momenteel te beleven is en waar verhalend de kansen liggen. Daarnaast hebben wij gekeken naar plannen voor en ontwikkelingen van het gebied die al in gang gezet zijn. Hier volgt een overzicht van de belangrijkste bevindingen.

Over de grens

Al fietsend langs het Bels Lijntje gaat men wel zeven keer de grens over, vaak niet bewust. De grens is wel voelbaar en zeker van invloed op de streek. Samenwerken over de grens is enerzijds bijzonder maar anderzijds ook iets dat mensen langs de grens vanzelfsprekend vinden. Het grensgebied is op plekken ook een soort 'niemandsland' waar (van oudsher) van alles mogelijk is en uitgetoetst wordt.

Natuur en meer

De positionering van de regio is momenteel sterk gericht op 'groen' en 'rust'. Dit past goed bij de recreatieve fietsbeleving maar is verhalend niet erg onderscheidend. Er liggen veel kansen, juist als we de verbreding opzoeken buiten het Bels Lijntje waarmee er ook een bredere diversiteit van landschappen in beeld komt.

19e, 20ste eeuw, een turbulente tijd

De tijd waarin het Bels Lijntje als spoorlijn aangelegd werd en ook weer verdween - de 19e en 20e eeuw - kenmerkt zich door grote gebeurtenissen en ontwikkelingen. Twee wereldoorlogen, de industrialisering en technologische ontwikkelingen hebben hun sporen nagelaten, juist in deze streek. Voor de mensen die er leefden betekende dit nieuwe kansen, maar vaak ook sociale onzekerheid. Voor veel mensen ging de tijd soms te snel. Een gevoel dat ook tegenwoordig voor veel mensen herkenbaar is.

Verbindingen

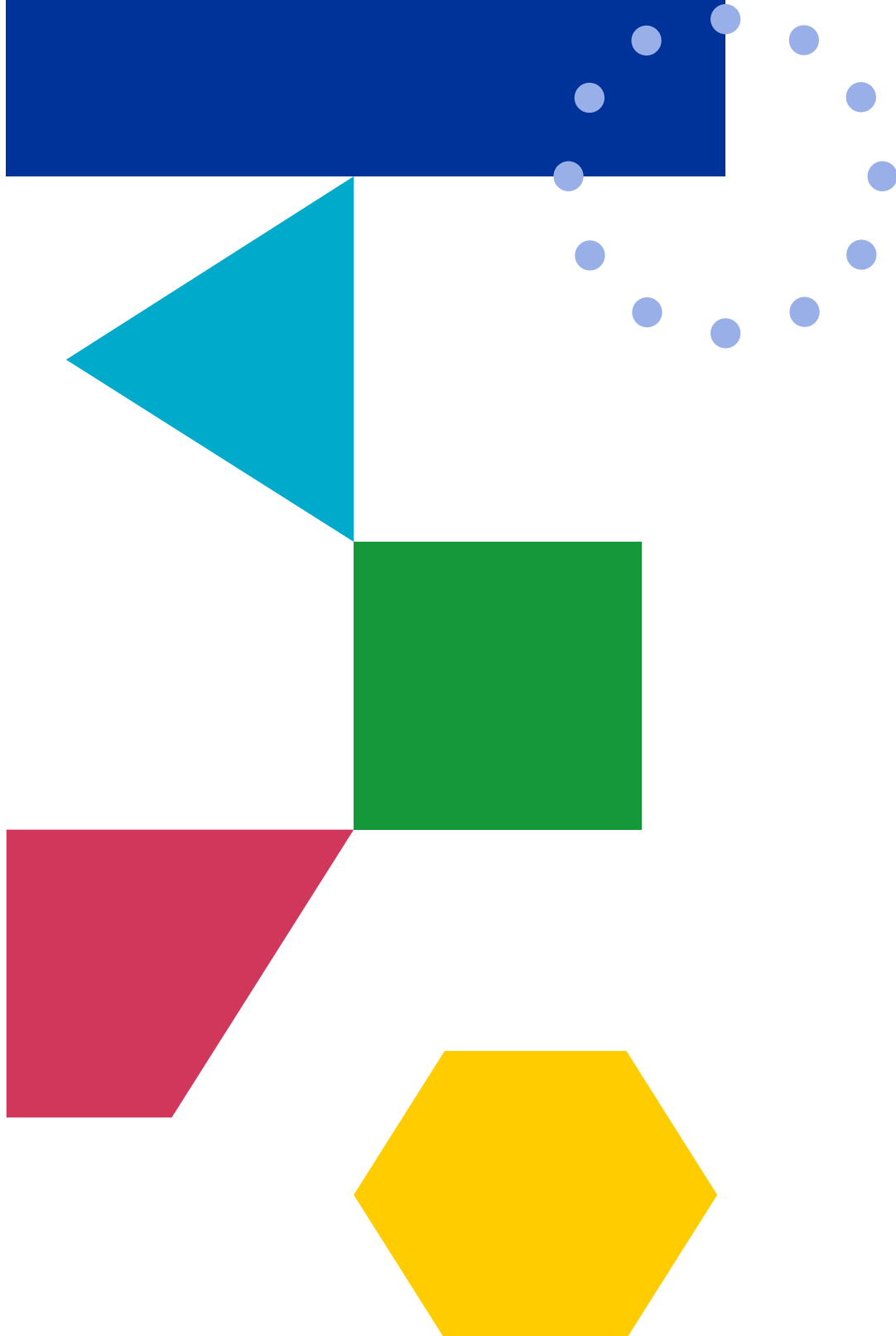
Het Bels Lijntje verbindt twee landen. Naast deze letterlijke verbinding worden figuurlijk verschillende verhalende thema's verbonden door het Bels Lijntje. Ook in het visie document staat de verbindende functie van het Bels Lijntje centraal als het gaat om de opwaardering van het traject. Waar het visie document al duidelijk spreekt van ook verbinding met de omgeving zoeken is dat nog niet vanzelfsprekend in de huidige beleving.

Verbeeldingskracht

Er is veel interessant erfgoed in het projectgebied. Waar bijvoorbeeld de koloniën als bezoekers plek en landschap duidelijk zichtbaar is, is echter op veel plaatsen het erfgoed en met name het Bels Lijntje spoorverleden pas na goed zoeken te vinden. Wat nog niet of niet meer zichtbaar is, vraagt om het 'aanzetten' van de verbeeldingskracht. Het spoorverleden spreekt op zich al sterk tot de verbeelding en wat ook opvalt is dat er met die sporen uit de turbulente geschiedenis toch overwegend romantiserend wordt teruggekeken.

4. Verhalend concept

Voor een toeristische belevenis is er in het projectgebied voldoende potentie om betekenisvolle verhalen te vertellen als aanvulling op de huidige belevenis van primair rust en natuur. Juist de verbinding via het Bels Lijntje geeft de mogelijkheid om afzonderlijke thema's te verrijken met verhalen en zo de verbindingen te maken tussen de verschillende gebieden. Daarbij is er wel de uitdaging om bestaande sporen van die thema's meer uit te lichten en op nieuwe plekken ook zichtbaar te maken.

Om gezamenlijk verhalen te vertellen die de belevenissen in het gebied versterken, zullen we keuzes moeten maken. Keuzes in verhalen, zoals welk verhaal vertellen we of vanuit welk perspectief. Maar ook: hoe vertellen we de verhalen en op welke plek vertellen we wat. Door dit vanuit een overkoepelend perspectief te doen dat past bij het projectgebied en bij de kracht van de verhalen kunnen we de streek gezamenlijk toeristisch versterken. Dit gezamenlijk perspectief noemen we het verhalend concept. Een verhalend concept spreekt tot de verbeelding. Het verbindt en geeft richting aan ontwikkelingen en uitingen. Wij hebben dit concept de titel "Lost & Found" gegeven.

4.1 Lost and found

Wie kent de term niet? 'Lost & Found' ofwel 'Gevonden Voorwerpen' is bij uitstek verbonden met spoorwegen en treinreizen.

Het Bels Lijntje zelf is een voorbeeld van Lost & Found. Als spoorlijn werd het overbodig en ging het verloren. Maar als fietspad heeft het zichzelf opnieuw uitgevonden.

Lost & Found draait om wat ooit verloren of vergeten is, maar wat opgespoord of achterhaald kan worden. Langs het Bels Lijntje vinden de 'reizigers' letterlijk voorwerpen die tot de verbeelding spreken. Die hen verleiden een zijspoor op te gaan om de 'eigenaren' op te sporen, hun verhalen te achterhalen en al doende bijzondere plekken te ontdekken.

Lost & Found-verhalen draaien om tussenstations in mensenlevens. De hoofdpersonen verliezen het één (huis en haard, vrijheid, vaderland, middelen van bestaan) maar ze vinden uiteindelijk iets anders. Lost & Found-verhalen draaien om moed, vernuft, doorzettingsvermogen, mededogen die mensen nodig hebben om hun bestemming te bereiken.

4.2 Atomen

Als metafoor voor een verhalend concept gebruiken wij het principe van een molecuul. Dat molecuul staat aan de basis van elke belevenis. De atomen van het molecuul komen dan ook terug in elke belevenis die we met elkaar maken. Het molecuul is opgebouwd uit drie atomen. Alles wat we doen, doen we op basis van deze drie atomen zodat Lost & Found als verhalend concept enerzijds steeds herkenbaar is, maar dat er anderzijds ruimte blijft voor uniciteit en authenticiteit van de diverse verhaallijnen/ verhalen.

4.2.1 Atoom Sporen

Dit atoom geeft meerdere lagen aan het verhalend concept. Uiteraard is het een letterlijke verwijzing naar het rijke verleden van de streek met het voormalige spoor - het Bels Lijntje - als stralende middellijn die twee landen verbindt. Maar het verwijst ook naar sporen die men nog terugvindt in de streek rondom het Bels Lijntje. Herkenbare elementen die verwijzen naar specifieke plekken en verhalen in deze streek. Verhalen van mensen die een bepaald spoor volgden of juist op een zijspoor terecht kwamen. Die wellicht het spoor bijster raakten of soms zelfs ontspoorde. 'Sporen' heeft ook een activerende laag via het werkwoord '(op)sporen'. Bezoekers worden gestimuleerd om zelf de sporen te ontdekken en te volgen. Denk aan bestaande sporen maar ook aan nog toe te voegen sporen langs het Bels Lijntje en op de routes.

4.2.2 Atoom Verhalende Ontwikkeling

Dit atoom zorgt ervoor dat de verhalen in het project gebied en rondom het Bels Lijntje specifiek, niet op zichzelf staan, maar dat zij een reflectie zijn van grote bewegingen op maatschappelijk, politiek of economisch gebied, in verleden en heden. Deze ontwikkelingen hebben juist in deze grensstreek zichtbare sporen nagelaten. We Maar de verhalen draaien vooral om de impact van deze ontwikkelingen op het leven van mensen. Sommigen konden de rijdende trein niet bijbenen, anderen sprongen erop en zorgden soms zelfs voor een versnelling.

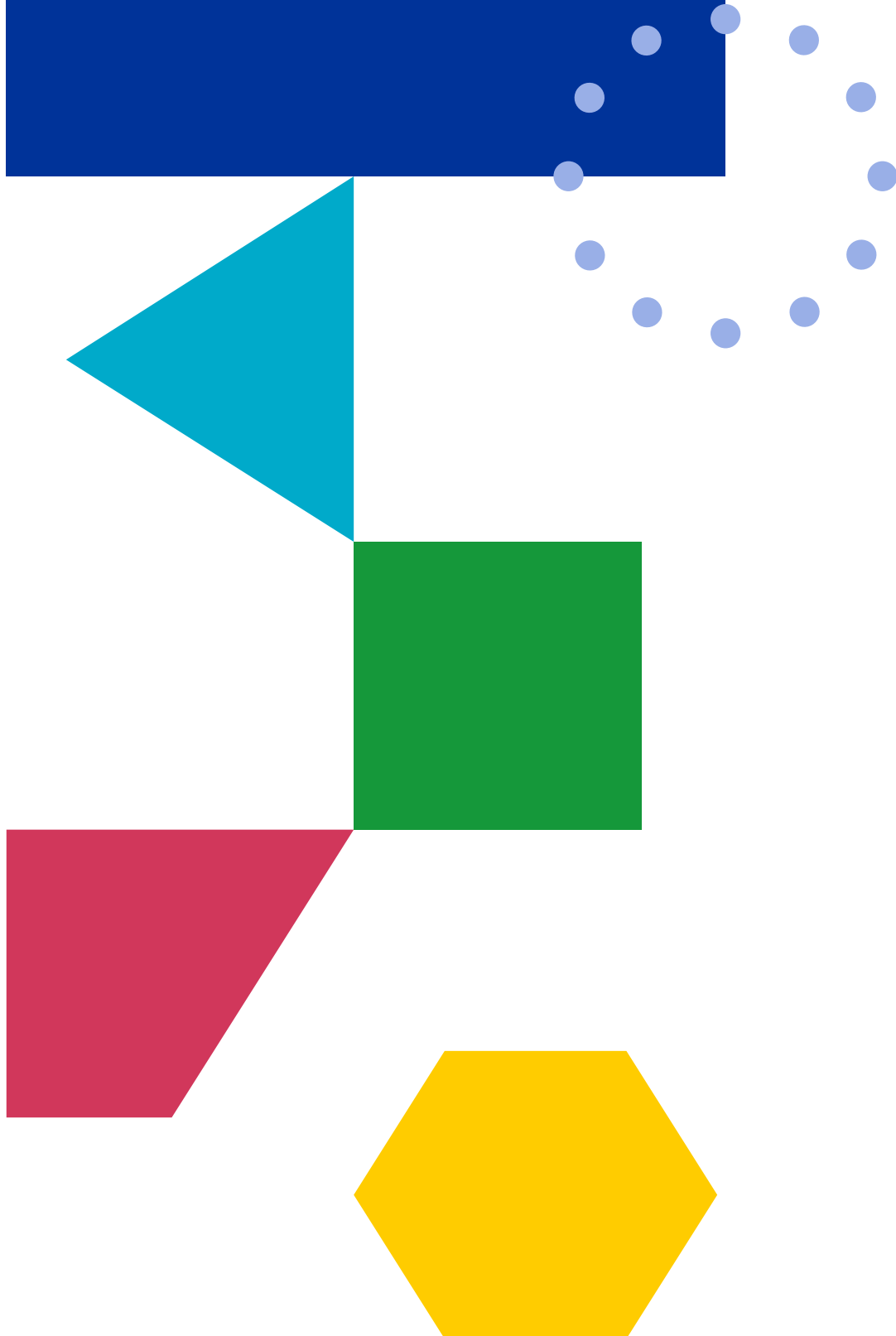
Via persoonlijke verhalen maken we de grote ontwikkelingen invoelbaar. Hiermee gaat het erfgoed nog meer tot de verbeelding gaan spreken.

4.2.3 Atoom Grensgevoel

Dit atoom staat voor het uitzonderlijke karakter van deze fascinerende streek. Hier leeft men sinds jaar en dag aan de rand van het land, en soms op het randje van de regels. Een omgeving waar de grenzen vaak juist werden opgezocht. Het Grensgevoel komt tot uiting in de fysieke plekken tussen land en land, tussen natuur en industrie, tussen stad en platteland. Reizend tussen deze 'werelden' kom je in een soort niemandsland: je bent al vertrokken, maar je hebt je bestemming nog niet bereikt. Je hebt iets achtergelaten, maar je toekomst is nog onbestemd. Die momenten geven een grensgevoel, gevoelens van onzekerheid en twijfel die verhalen voortstuwen, maar ook met gevoelens van verwachting en hoop die de verhalen verrijken.

5. Toetssteen

De ervaring leert dat het vrijwel altijd mogelijk is een verhaal zo te vertellen of een belevenis zo vorm te geven dat het bijdraagt aan een groter geheel. Bij sommige verhalen is deze verbinding makkelijker te maken dan bij andere. Zeker in een toeristische context waarin de aandacht gespreid en de tijd beperkt is. Daarom is het belangrijk om te kijken welke belevenissen al goed passen en hoe ze beter passend gemaakt kunnen worden. Hiervoor hebben we een toetssteen ontwikkeld.

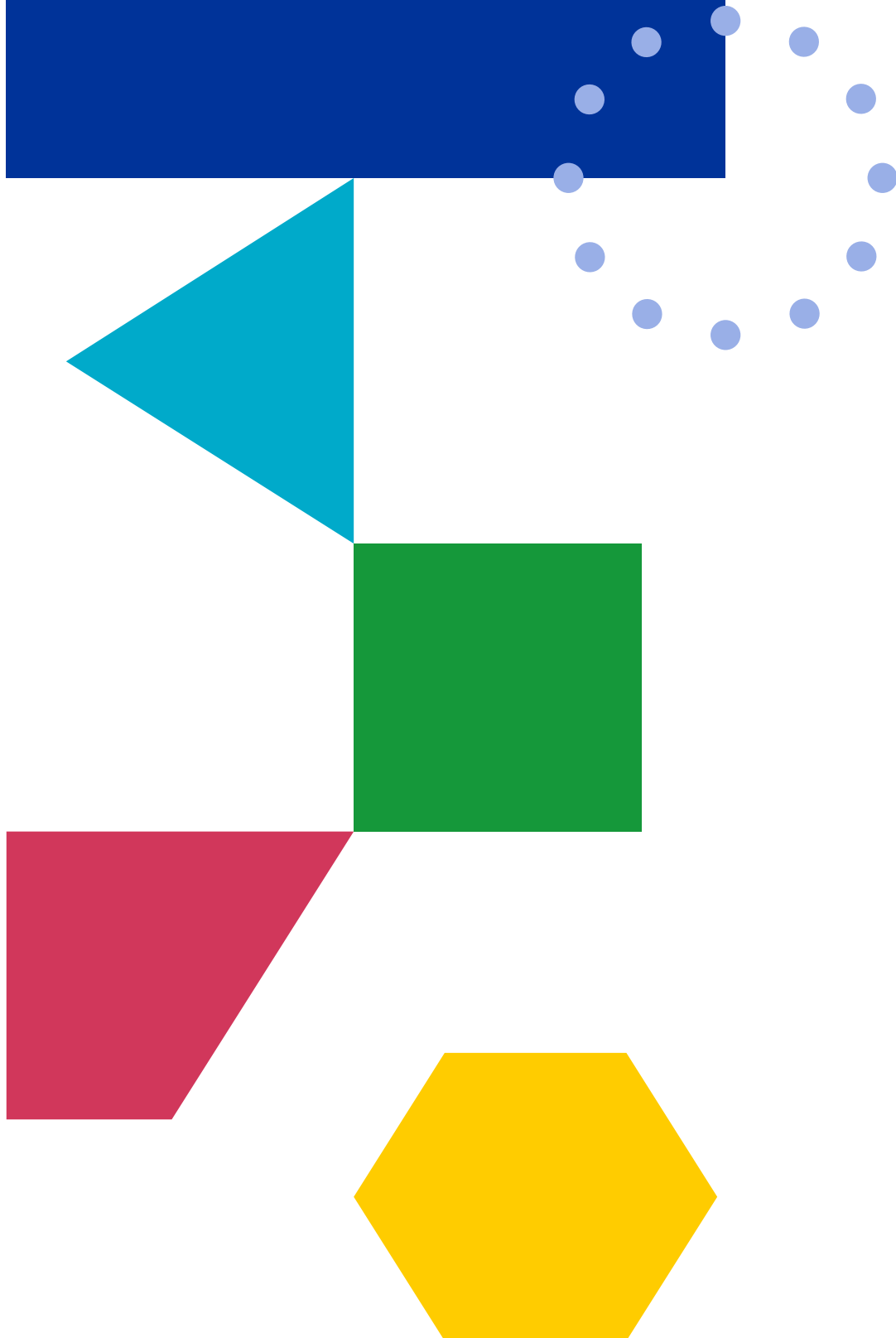
Deze toetssteen geeft enerzijds inzicht in hoe goed iets (al) past bij het verhalend concept, maar is nog veel waardevoller als middel om te kijken hoe iets nog passender kan worden gemaakt. De toetssteen bestaat uit vragen waarop het antwoord subjectief is. De score op de toetssteen is afhankelijk van het perspectief van de persoon/personen die de vragenlijst invult. Juist een multidisciplinaire benadering in het overleg over hoe een belevenis past of passend gemaakt kan worden, is waardevol.

Als voorbeeld hebben we drie verhaallijnen uitgewerkt waarbij we de toetssteen hebben ingevuld. Deze toetssteen wordt in deze voorbeelden vooralsnog vanuit één perspectief ingevuld en is dus per definitie lang niet zo waardevol als wanneer de toetssteen ingevuld wordt met stakeholders zoals verderop in het project tijdens werksessies met stakeholders gebeuren zal.

TOETSSTEEN LOST & FOUND	JA = 1 NEE = 0	KANSEN TER VERBETERING
1. Sporen		
Zijn originele sporen in het landschap aanwezig?		
Trekken de sporen de aandacht?		
Zetten de sporen aan tot verkenning?		
2. Verhalende ontwikkeling		
Is er sprake van een relevante brede maatschappelijke ontwikkeling als context bij het verhaal?		
Is er een personage dat de context invoelbaar maakt voor een breed publiek?		
Is er een duidelijke impact van de maatschappelijke ontwikkeling op het personage?		
3. Grensgevoel		
Bevindt het personage zich op enig moment letterlijk of figuurlijk in een 'tussen-wereld/ niemandsland/ tussen station'?		
Speelt de grens indirect of direct een rol?		
Is er sprake van een spanning tussen wat kan/mag en niet kan/mag?		
Totaal		

6. Drie verhaallijnen

Hoewel het Bels Lijntje een mooie middenlijn vormt in het projectgebied is de verbinding met enkele punten aan de rand van het gebied niet evident. Om die reden hebben we - op basis van onze verkenning met de partners - drie verhaallijnen gekozen. Deze vormen een relatie tussen plekken op het lijntje en drie plekken aan de rand van het gebied. Daarbij geven we voorbeelden van drie verhalen die gebruikt kunnen worden als leidraad voor een (fiets)route. We kijken in de voorbeelden expliciet naar fietsroutes maar mogelijk zijn er nog meer vormen waarmee een verbinding versterkt kan worden. Denk aan arrangementen, evenementen, horeca- en retailproducten, enzovoort.

We lichten per verhaallijn enkele aandachtspunten uit in de vorm van mogelijke partners en bronnen om te betrekken bij de ontwikkeling van de verhalende routes. Ook geven we een eerste score en ontwikkelrichting op basis van de toetssteen. Deze scores zijn niet dwingend of volledig maar eerder een indicatie voor een vervolgproces. Zowel wat het verhaal als wat de route betreft, zijn aanpassingen mogelijk.

6.1 Industrialisatie

De stoomtrein veranderde letterlijk het grensgebied tussen Turnhout en Tilburg, maar is ook een soort symbool van de industrialisatie. Een turbulente tijd waarin veel veranderingen plaatsvonden die voor sommige mensen kansen boden en voor andere vooral angsten.

Verscholen in de bossen tussen hedendaagse industrieterreinen liggen bijzondere sporen van een grensindustrie van de 19e eeuw: de Dynamietfabriek te Arendonk. De fabriek heeft grote impact gehad op de lokale bevolking en op het grensgebied en is zo op zichzelf potentieel ook een icoon van deze turbulente tijd. Door naar dit verhaal te kijken vanuit een Lost & Found perspectief, wordt de betekenis gezocht in een bredere maatschappelijke context en een verbinding met de rest van het project gebied. Deze vinden we in de industrialisering die een vlucht nam door de komst van de stoomtrein en stoommachine. Een ontwikkeling die nog duidelijk zichtbaar is in de omgeving van het Bels Lijntje ter hoogte van Turnhout en Arendonk

6.1.1 Voorbeeldroute industrialisatie verhaallijn over het huidige knooppuntennetwerk

Door vanuit het Bels Lijntje een lus naar de voormalige Dynamietfabriek te creëren rondom het thema industrialisering, versterken deze locaties elkaar.

Een begintekst voor een route startend vanuit de IJzeren brug op het Bels Lijntje zou kunnen zijn:

Arme boeren uit de streek moesten mest zien te krijgen om de schrale grond te kunnen bewerken. Waar dat voorheen met de paardenkar en trekschuit gebeurde, kwam daar opeens ook de stoomtrein.

Dit veranderde de wereld, niet alleen voor de boeren. In zowel Turnhout als Tilburg ontstonden kleine stoomfabrieken die papier en textiel verwerkten. Maar er was één man, die een afgelegen plekje aan de rand van het land zocht voor een wel heel bijzondere fabriek...

Op de route zijn veel sporen te vinden van de transitie van het leven bij boerderijen naar het leven bij fabrieken, zoals die plaatsvond in de 19e en 20e eeuw. De voormalige Dynamietfabriek is een extreem voorbeeld omdat deze een enorme impact had, zowel op het landschap als op de mensen die er werkten en in de nabijheid leefden. Sommige industriële locaties – bijvoorbeeld in Turnhout – hebben inmiddels nieuwe functies gekregen. Bijzonder is ook dat in het buitengebied waar ooit industrieën het landschap veranderden (denk aan blekerijen) er een vernieuwende, groene transitie is ontstaan. Denk aan biologische boerderijen of natuurontwikkelingsprojecten. Door deze bij het verhaal te betrekken wordt de link naar het heden en de toekomst gelegd.

» Mogelijke Points of Interest:

- Turnhouts industrieel erfgoed
- Blekerij (landschappen)
- Hedendaags bezoekbare boerderijen
- Pannenfabriek of andere maak plaatsen
- Voormalig Dynamietfabriek
- Huidige industrie zoals plasticfabriek
- Landschap Liereman

» **Mogelijke bronnen:**

- Leven en werken in de Kempen. De eerste fabriekswerkers tussen 1870 en 1886, Gil Tak
- Geschiedenis van de dynamietfabriek van Arendonk van 1872 tot de sluiting. De mythes ontmijsd
- <https://www.nderox.be/ontdekken/bijzondere-plaatsen/staf-lasters-de-geschiedenis-van-de-dynamietfabriek-van-arendonk-235478/>
- <https://www.hetbezemklokje.be/turnhoutse-blekerijen>

TOETSSTEEN LOST & FOUND INDUSTRIALISATIE	JA = 1 NEE = 0	KANSEN TER VERBETERING
1. Sporen		
Zijn originele sporen in het landschap aanwezig?	1	Ja, met een breder perspectief zie je nog veel wat getuigt van een transitie van boeren naar industrie
Trekken de sporen de aandacht?	0	Sommige, m.n. dynamiet is nog erg verstopt en ver van de bezoekers af. Ook industrie en boerderijen die tot de verbeelding spreken kunnen meer duiding gebruiken
Zetten de sporen aan tot verkenning?	0	M.n. dynamiet is nu een verkenningstocht maar nog te ontoegankelijk voor verkennen met een toeristisch motief
2. Verhalende ontwikkeling		
Is er sprake van een relevante brede maatschappelijke ontwikkeling als context bij het verhaal?	1	Ja. Door te kiezen voor de brede maatschappelijke verandering komt de impact van de industrialisering meer tot leven
Is er een personage dat de context invoelbaar maakt voor een breed publiek?	0	Dit is nog een belangrijk aandachtspunt voor zowel een fietsroute als ook het breder beleefbaar maken van dynamiet en industrie. Nobel is een interessant personage, wellicht in combinatie met een fabrieksarbeider?
Is er een duidelijke impact van de maatschappelijke ontwikkeling op het personage?	0	Afhankelijk van bovenstaande keuze voor een personage
3. Grensgevoel		
Bevindt het personage zich op enig moment letterlijk of figuurlijk in een 'tussen-wereld/ niemandsland/ tussen station'?	0	Moeten we nog framen in het design maar mogelijk door opstand in fabrieken, mechaniseren/elektrificeren van werk of de vrouwen die het gevaarlijke werk wel wilden doen
Speelt de grens indirect of direct een rol?	1	Ja...Plaatsing dynamiet fabriek zo dicht mogelijk bij de grens maar in de rest niet zo veel?
Is er sprake van een spanning tussen wat kan/mag en niet kan/mag?	1	Ja bij kunstmest/dynamiet keuze van gemeente. En in overweging/ nalatenschap van Nobel
Totaal		

6.2 Armoede landloperij

Langs de rand van het land ontstonden door de tijd heen verschillende plekken waar mensen die niet goed in de maatschappij pasten een plek zochten of vaker, naartoe werden gestuurd. Dit resulteerde in koloniën, gevangenissen, werkbedrijven en opvangcentra. Het Gevangenismuseum dat een nieuwe locatie en een nieuwe inrichting krijgt, zal hier een groot deel van haar verhaal aan wijden. Dat verhaal start bij “toen arm zijn nog een misdrijf was”. Hoewel de plek bij kolonie 5-7 en het Gevangenismuseum sterk tot de verbeelding spreken, is er geen verhalende verbinding met het oosten van het projectgebied. Industrialisatie, oorlogen en economische voor- en tegenspoed hebben verschillende mensen in de tijd van het Bels lijntje tussen trein en perron doen stappen. Zij vielen in dat gat omdat ze niet in de nieuwe visie op de maatschappij pasten.

6.2.1 Voorbeeldroute gevangenismuseum verhaallijn over het huidige knooppuntennetwerk

Een mogelijke fiets route die vanaf het Bels Lijntje dit thema beleefbaar maakt, kan vertrekken vanuit de omgeving van de Klein Engelandhoeve naar de koloniën/ Gevangenismuseum en weer terug. Het kolonie- en gevangenisverhaal komt zo breder het projectgebied in richting het Bels lijntje. Een begintekst voor een route rondom de landloperij zou kunnen zijn:

Na de Belgische opstand (of onafhankelijkheid) en de versnelde industrialisering liggen lonen in het Kempisch gebied bijzonder laag. Er is veel armoede en de industriële ontwikkelingen gaan voor velen te snel. Mensen vervallen tot landloperij, wat sinds kort ook strafbaar is. Via onder andere de Turnhoutse rechtbank komen de landlopers in de koloniën in Merksplas en Hoogstraten terecht. Sommige vluchten om vervolgens weer opgepakt te worden. Een enkeling wel 40 keer...

Hoewel er relatief veel mensen de koloniën in- en uitgingen, kwam een groot deel van deze bewoners niet uit - de directe omgeving. En hoewel er met alle medewerkerswoningen, productiegebouwen en zelfs een spoorlijntje in de directe omgeving wel wat points of interest zijn, zijn die in het bredere achterland nog maar moeilijk te vinden. “Vergrijpen” als bedelarij, landloperij e.a. zullen wellicht wel herkenbaar uitgedragen kunnen worden in het projectgebied.

» Mogelijke Points of Interest

- Rechtbank Turnhout
- Brouwerij Vagebond
- Plantentuin
- Kolonie 5-7
- Wortel-kolonie/ begraafplaats
- Kasteel van de Heeren van Hoogstraten?

» Mogelijke bronnen

- Genealogie database kolonie 5-7 mogelijk deze twee geboren Turnhouters
 - Henri Bauweraerts, 45 keer binnengebracht
 - Pierre François Bierinckx (Metserdiender), 35 keer binnengebracht
 - Ook een enkele bareelwachter of spoorwegwerker
- Gevangenismuseum verhalen database/ Karel Govaerts
- <https://sites.google.com/view/gevangenismuseummerksplas/landlopersverhalen?authuser=0>
- Boek De koloniën van Weldadigheid in de Noorderkempen
- “Paradijs voor de futloze” artikel <https://www.eoswetenschap.eu/geschiedenis/landloperskolonies-paradijs-voor-futlozen>

TOETSSTEEN LOST & FOUND ARMOEDE EN LANDLOPERIJ	JA = 1 NEE = 0	KANSEN TER VERBETERING
1. Sporen		
Zijn originele sporen in het landschap aanwezig?	1	Ja. Wel sterk geconcentreerd tot de koloniën-omgeving en daarbuiten nauwelijks zichtbaar.
Trekken de sporen de aandacht?	1	Ja. Met name in de omgeving van de gebouwen bepaalde sporen (zoals begraafplaatsen). De gevangenis en koloniën voelen duidelijk als een aparte wereld afgezonderd van de rest.
Zetten de sporen aan tot verkenning?	0	Binnen deze 'eigen' wereld wel maar er is nauwelijks iets erbuiten dat uitlokt tot verkenning
2. Verhalende ontwikkeling		
Is er sprake van een relevante brede maatschappelijke ontwikkeling als context bij het verhaal?	1	Ja. Koloniën (en gevangenissen) zijn duidelijk het resultaat van bepaalde maatschappelijke ontwikkelingen.
Is er een personage dat de context invoelbaar maakt voor een breed publiek?	1	Ja. Veel non-fictieve personages zijn mogelijk. Hier een keuze maken die zorgt voor invoelbaarheid en verbreding ook buiten de directe locatie en naar het BL toe.
Is er een duidelijke impact van de maatschappelijke ontwikkeling op het personage?	0	Zorgt ervoor dat een personage in de koloniën terecht kwam maar vaak wordt het nu verteld als men "eenmaal binnen" was. Zoeken in archief want veel aangrijpende episodes vonden hierbuiten plaats.
3. Grensgevoel		
Bevindt het personage zich op enig moment letterlijk of figuurlijk in een 'tussen-wereld/ niemandsland/ tussen station'?	1	Ja. Zowel mentaal (niet passen in de maatschappij), als juridisch (veroordeeld/gevlucht) als fysiek (de kolonie als tijdelijk niemandsland).
Speelt de grens indirect of direct een rol?	1	Letterlijk en figuurlijk: verborgen of weggestopt aan de rand van het land.
Is er sprake van een spanning tussen wat kan/mag en niet kan/mag?	1	Ja. Grijs gebied tussen armoede en misdaad, tussen vrijheid en onvrijheid. Sociaal experiment met mensen.
Totaal		

6.3 Oorlog/ spionage

Overall in het land, maar vaak specifiek langs de grensstreek vindt men sporen gerelateerd aan oorlogen. De “elektrieke draad” of Dodendraad, bunkers, oorlogsgraven en herdenkingsplekken zijn ook in deze grensstreek veelvuldig aanwezig. Het grensgebied rondom het Bels Lijntje herbergt opvallend veel bijzondere verhalen en locaties. Van de tiendaagse veldtocht van Hilvarenbeek naar Turnhout tijdens de Belgische opstand/revolutie, tot de Koude Oorlog vind je nog sporen van militaire activiteiten in het grensgebied. Ook zijn er sporen te vinden die het hedendaagse grensgevoel in leven houden door spionage gerelateerde locaties en verhalen met militaire basissen en vergelijkbare situaties tussen vroeger en nu.

6.3.1 Voorbeeldroute oorlog en spionage over het huidige knooppuntennetwerk

Met een Lost & Found perspectief kunnen we naar de Eerste en Tweede Wereldoorlog kijken. In dit voorbeeld hebben we een specifiek personage centraal gesteld in het verhaal waarmee het vaak emotioneel aansprekender wordt maar ook minder breed toepasbaar. Door te kiezen voor een personage zoals in dit voorbeeld ligt de nadruk op WO1 en WO2 en is spionage en later oorlogserfgoed minder direct verbonden.

Tijdens WO1 is België verwikkeld in een hevige strijd, Nederland is neutraal en naast vluchtelingen komen er ook rekruten de grens over om via Nederland Frankrijk te bereiken en daar tegen de Duitsers te vechten. Als 16-jarig meisje helpt Miet Pauw vanuit Hoogstraten Belgische mannen in het geheim de grens over. En met succes! Ze zijn haar eeuwig dankbaar. Eén schrijft haar zelfs een bedankbrief waarmee hij ongewild haar lot bezegelt. De brief wordt onderschept waarna Miet wordt opgepakt. Terwijl WO1 doorgaat zit Miet in eenzame opsluiting te wachten op haar doodvonnis, maar dan begint haar verhaal pas echt...

Het niemandsland letterlijk en figuurlijk waarin Miet en ook andere verzetsleden, spionnen en vluchtelingen of onderduikers zich bevinden in oorlogstijd, bieden een aansprekend perspectief voor Lost & Found verhalen. Het valt echter nog te bezien hoe deze zich tot elkaar verhouden. Het verhaal van Miet Pauw is verhalend concreet en invoelbaar doordat het een personage betreft en zeer specifiek de grens gebruikt maar het bredere spionage perspectief maakt (koude) oorlogsverhalen wel meer onderscheidend. Een verbinding met de Kiek lijkt ook interessant.

» Mogelijke Points Of Interest

- Replica transformatorhuisje
- Miet Pauw monument/ Jas Baarle centrum
- Maria Verhoevenstraat Baarle,
- Gelmenstraat Hoogstraten?
- Grensstation
- Nieuwe bezoekerscentrum Loswal
- Huidige Dodendraad borden en QR-code audio
- Fusillade plaats Chaam

» Bronnen

- https://www.amaliavansolms.org/media/pdf/van_wirskante/VW-1989-nr-3.pdf
- Bezoek Baarle met het WO1-verzetspad - Bestemming Buitenlucht
- Boek: Vrouw in verzet, Miet Pauw en de bezetting in Baarle, Els Hofker 1989
- <https://www.dodendraad.org/routes-2/fietsroute-2/ingesproken-verhalen/>
- <https://www.atlasobscura.com/places/zenstation-mn7>

TOETSSTEEN LOST & FOUND OORLOG EN SPIONAGE	JA = 1 NEE = 0	KANSEN TER VERBETERING
1. Sporen		
Zijn originele sporen in het landschap aanwezig?	0	Sommige wel maar die zijn vaak nog niet toeristisch herkenbaar zoals een (voormalige) militaire basis, een zendmast of locaties van Miet Pauw zelf.
Trekken de sporen de aandacht?	1	Sporen van oorlogen zijn er in de vorm van de zendmast en ook de dodendraad is op sommige plekken duidelijk gepresenteerd. De jas van Miet spreekt ook tot de verbeelding.
Zetten de sporen aan tot verkenning?	0	De sporen staan momenteel nogal op zichzelf, ze zijn niet echt onderdeel van een groter geheel. Er is wel een Miet Pauw wandeling waar op kan worden aangesloten.
2. Verhalende ontwikkeling		
Is er sprake van een relevante brede maatschappelijke ontwikkeling als context bij het verhaal?	1	Ja. De verschillende oorlogen kwamen voort uit brede maatschappelijke, politieke en sociale ontwikkelingen. Deze oorlogen hadden een enorme impact op het leven van mensen in het gebied.
Is er een personage dat de context invoelbaar maakt voor een breed publiek?	1	Ja, Miet Pauw is een aansprekend vrouwelijk personage dat de twee wereldoorlogen en de tussenliggende periode kan verbinden. Dit verhaal is weliswaar spannend maar mogelijk minder spionage gerelateerd.
Is er een duidelijke impact van de maatschappelijke ontwikkeling op het personage?	1	Ja. Miet werd onderscheiden na WO1, begon een winkeltje in het interbellum, hielp van daaruit in WO2 opnieuw onderduikers.
3. Grensgevoel		
Bevindt het personage zich op enig moment letterlijk of figuurlijk in een 'tussen-wereld/ niemandsland/ tussen station'?	1	Ja. Nadat zij opgepakt was en niet wist hoe het af zou lopen. Maar ook in de periode tussen de twee wereldoorlogen.
Speelt de grens indirect of direct een rol?	1	Ja. De grens speelt een centrale rol, zeker ook in WO1.
Is er sprake van een spanning tussen wat kan/mag en niet kan/mag?	1	Ja. Wat Miet deed was verboden door de machthebbers en heel gevaarlijk.
Totaal		

